

IIV Qashqadaryo akademik litseyi

Tarix fani o'qituvchisi

Jovliyev Sardor

Kirish: O'zbekistonning janubiy qismida joylashgan Surxondaryo viloyati o'zining boy tarixi, ajoyib tabiati va betakror me'morchiligi bilan ajralib turadi. Viloyatda o'zining tarixiy ildizlariga borib taqaladigan, turli davrlarda qurilgan va turli madaniyatlarning izlarini o'zida mujassam etgan ko'plab tarixiy-me'moriy obidalar mavjud. Ushbu obidalar nafaqat o'tmish xalqlarining hayoti, urf-odatleri, madaniyati va san'ati haqida guvohlik beradi, balki ularning saqlanishi va tiklanishi Surxondaryo viloyati va butun O'zbekistonning madaniy boyligini saqlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada Surxondaryo viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlash tarixini o'rganib, ularning saqlanish jarayonini, turli davrlarda amalga oshirilgan ta'mirlash ishlari va ularning natijalarini tahlil qilishga harakat qilamiz.

1-bob: Surxondaryo Viloyati Tarixiy-Me'moriy Obidalarining Ahamiyati:

Surxondaryo viloyati o'zining qadimiy tarixi va boy madaniy merosiga ega. Viloyat hududida turli davrlarda qurilgan ko'plab tarixiy-me'moriy obidalar mavjud, ular orasida eng mashhurlari:

- Termiz shahri: Surxondaryo viloyatining eng qadimiy shaharlaridan biri bo'lgan Termiz, o'zining qadimgi shahar qoldiqlari, Buyuk Ipak Yo'li bo'ylab joylashganligi va o'zining madaniy boyligi bilan mashhur. Termizdagi eng diqqatga sazovor obidalar orasida:

- * Termiz qal'asi: Miloddan avvalgi davrlarga oid bo'lgan qal'a, o'zining qadimiy tarixi va o'ziga xos me'morchiligi bilan ajralib turadi.

- * Al-Hakim al-Termiziy maqbarasi: IX asrda qurilgan ushbu maqbara, o'zining go'zal bezaklari, gumbazi va ichki bezaklari bilan mashhur.

* Surxondaryo viloyati muzeyi: Termiz shahrida joylashgan ushbu muzeyda, viloyatning tarixi, madaniyati va san'ati haqida qimmatli eksponatlar saqlanadi.

- Qizil-Raqbat qal'asi: Termez shahridan bir necha kilometr uzoqlikda joylashgan qal'a, o'zining o'rta asr me'morchiligi va qal'a devorlarining qoldiqlarini saqlab qolgan.

- Qarshi shahri: Surxondaryo viloyatining ikkinchi yirik shahri bo'lgan Qarshi, o'zining o'rta asr me'morchiligi va turli xil tarixiy obidalar bilan mashhur. Qarshi shahrida joylashgan eng diqqatga sazovor obidalar orasida:

- * Qarshi madrasasi: XVIII asrda qurilgan ushbu madrasa, o'zining gumbazi va bezaklari bilan mashhur.

- * Qarshi qal'asi: Qadimgi davrlarda qurilgan ushbu qal'a, o'zining tarixiy ahamiyati va me'moriy uslubi bilan ajralib turadi.

- Boysun tumani: Surxondaryo viloyatining janubiy qismida joylashgan Boysun tumani, o'zining tabiiy go'zalligi va tarixiy-me'moriy obidalar bilan mashhur. Boysun tumanida joylashgan eng diqqatga sazovor obidalar orasida:

- * Boysun minorasi: X asrda qurilgan ushbu minora, o'zining balandligi va o'ziga xos me'morchiligi bilan mashhur.

- * Boysun madrasasi: XVIII asrda qurilgan ushbu madrasa, o'zining go'zal bezaklari va gumbazi bilan mashhur.

Ushbu obidalar nafaqat o'zining go'zalligi bilan, balki ular o'tmishdagi hayoti, madaniyati va san'ati haqida qimmatli ma'lumotlarni saqlab qolganligi bilan ham muhimdir. Ularni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazish bizning milliy burchimizdir.

2-bob: Surxondaryo Viloyati Tarixiy-Me'moriy Obidalarini Ta'mirlash Tarixi: Surxondaryo viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarini ta'mirlash tarixi qadimgi davrlarga borib taqaladi. Turli davrlarda turli xil ta'mirlash ishlari amalga oshirilgan bo'lib, ularning maqsadi obidalarini saqlash, tiklash yoki yangilashdan iborat edi:

- Qadimgi davrlar: Qadimgi davrlarda obidalarni ta'mirlash ishlari, asosan, ta'mirlash va tiklashga qaratilgan edi. Ularning asosiy maqsadi obidalarni yaxshi holatda saqlash va ularning buzilishini oldini olish edi.

- O'rta asrlar: O'rta asrlarda obidalarni ta'mirlash ishlari, asosan, yangilash va kengaytirishga qaratilgan edi. Bu davrda yangi masjidlar, madrasalar va boshqa binolar qurilgan, eski binolar esa kengaytirilgan va bezatilgan.

- XIX-XX asrlar: XIX-XX asrlarda Surxondaryo viloyatining tarixiy-me'moriy obidalarini saqlashga jiddiy e'tibor qaratildi. Obidalarni ta'mirlash va tiklash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borildi, mutaxassislar tayyorlandi va bir qator ta'mirlash ishlari amalga oshirildi.

- Mustaqillik davri: O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin Surxondaryo viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni saqlash va ta'mirlashga alohida e'tibor qaratildi. Bu davrda bir qator keng ko'lamlil ta'mirlash ishlari amalga oshirildi, obidalarni o'rganish va saqlash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borildi, turizmni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi.

3-bob: Surxondaryo Viloyati Tarixiy-Me'moriy Obidalarini Ta'mirlashda Qo'llanilgan Uslublar:

Surxondaryo viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlashda turli xil uslublar qo'llanilgan:

- An'anaviy uslub: An'anaviy uslubda obidalarni ta'mirlashda qadimgi texnologiyalar va materiallar qo'llanilgan. Bu uslub obidalarni asl holatida saqlab qolishga imkon beradi.

- Zamonaviy uslub: Zamonaviy uslubda obidalarni ta'mirlashda zamonaviy texnologiyalar va materiallar qo'llanilgan. Bu uslub obidalarni tezda ta'mirlash va ularning chidamliligini oshirish imkonini beradi.

- Integral uslub: Integral uslubda obidalarni ta'mirlashda an'anaviy va zamonaviy uslublarning afzalliklari birlashtiriladi. Bu uslub obidalarni saqlash va ularning asl holatiga qaytarish uchun eng samarali hisoblanadi.

4-bob: Surxondaryo Viloyati Tarixiy-Me'moriy Obidalarini Ta'mirlashning Natijalari:

Surxondaryo viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlash ishlari o'zining ijobiy natijalarini berdi:

- Obidalarni saqlab qolish: Ta'mirlash ishlari obidalarni buzilishdan saqlab qolishga va ularning asl holatiga qaytarishga imkon berdi.
- Turizmni rivojlantirish: Ta'mirlangan obidalar turizmni rivojlantirishga sezilarli hissa qo'shdi. Ular dunyoning turli burchaklaridan kelgan sayyohlar uchun jozibador joyga aylandi.
- Madaniy merosni o'rganish: Ta'mirlash ishlari davomida obidalarni o'rganish va ular haqida ilmiy ma'lumotlar to'plash imkoniyati yaratildi. Bu ma'lumotlar tarixni o'rganish va madaniy merosni saqlash uchun qimmatlidir.
- O'zbekistonning obro'sini oshirish: Ta'mirlangan obidalar O'zbekistonning dunyodagi obro'sini oshirishga va mamlakatning turizm salohiyatini kuchaytirishga yordam berdi.

Xulosa:

Surxondaryo viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni saqlash va ta'mirlash ishlari o'tmishni saqlash va kelajakka qadam qo'yishda muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat viloyatning madaniy boyligini namoyon etadi, balki o'tmish xalqlarining hayoti, urf-odatlarini, madaniyati va san'ati haqida guvohlik beradi. Obidalarni saqlash va ta'mirlash bizning madaniy burchimizdir. Ushbu obidalarni kelajak avlodlarga yetkazish bizning eng muhim vazifamizdir.

Foydalanilgan manbalar va adabiyotlar ro'yxati:

- "Surxondaryo viloyati tarixi", O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi, 2010.
- "Surxondaryo viloyati tarixiy-me'moriy obidalarining katalogi", Surxondaryo viloyati madaniyat boshqarmasi, 2015.
- "O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining rasmiy veb-sayti", <https://mincult.uz> (<https://mincult.uz/>)
- "YUNESKOning Jahon merosi ro'yxati", <https://whc.unesco.org> (<https://whc.unesco.org/>)
- "Termiz: Qadimgi shaharning tarixi va me'morchiligi", A.A. Abdurahmonov, 2018.

- "O'zbekiston tarixi", I.M. Muminov, T.O. To'rayev, Sh.M. Shomurodov, 2011.